

ISSN: 2147-8465

e-ISSN: 2791-9773

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ
KAREFAD

Okul Yöneticilerinin Öğretimsel Liderlik Stilleri ile İlgili Yapılan Çalışmaların Analizi

Yılmaz Uzuncaköse ¹
Millî Eğitim Bakanlığı

Öz

Bu çalışmada, öğretimsel liderlik konusuna yönelik araştırmalara ilişkin mevcut durumun, 2010-2020 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerden yola çıkılarak meta sentez yöntemi ile incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma, betimsel bir çalışmadır. Bu çalışmada nitel bir araştırma olarak değerlendirilen doküman analizi kullanılmıştır. Bu tip araştırma yöntemleri genel olarak meta sentez olarak ifade edilmektedir. Çalışmaya 58 adet lisansüstü tez dahil edilmiştir ve öğretimsel liderlik üzerine 2010-2020 yılları arasında yapılan lisansüstü tezler incelenmiştir. Araştırmada, öğretimsel liderlik üzerine 54 adet yüksek lisans ve 4 adet doktora tezinin yapıldığı görülmüş olup çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmada, öğretimsel liderlik üzerine yapılan çalışmaların genellikle yüksek lisans düzeyinde olduğu, doktora düzeyindeki çalışmaların ise çok az olduğu ancak son yıllarda öğretimsel liderlik üzerine yapılan çalışmalarda bir artış olduğu görülmüştür. Literatür tarandığında hem liderlik hem de öğretimsel liderlik üzerine yapılmış çalışmalara rastlanmıştır. Ancak öğretimsel liderlik üzerine yapılmış tezlerin sınıflandırılarak araştırmaların bütüncül olarak değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu yönüyle literatüre katkı sağlayacağı için önemli görülebilir.

Anahtar Kelimeler: Öğretimsel liderlik, okul yöneticileri, meta sentez

¹Öğretmen, Çorum/Merkez Yunus Emre İlkokulu, Çorum/Türkiye, E-posta: yilmaz_uzuncakose@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3486-4785>

MAKALE TÜRÜ

Araştırma Makalesi

Başvuru Tarihi

21.09.2022

Kabul Tarihi

07.04.2023

doi: 10.57115/karefad.1178154

Atıf: Uzuncaköse, Y. (2023). Okul yöneticilerinin öğretimsel liderlik stilleri ile ilgili yapılan çalışmaların analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1), 61-74. <https://doi.org/10.57115/karefad.1178154>

ISSN: 2147-8465

e-ISSN: 2791-0773

ÇANKIRI KARATEKİN UNIVERSITY
JOURNAL OF FACULTY OF LETTERS
KAREFAD

Analysis of Studies on Instructional Leadership Styles of School Administrators

Yılmaz Uzuncaköse ¹
Ministry of National Education

Abstract

In this study, it is aimed to examine the current situation of research on instructional leadership with the meta-synthesis method, based on the postgraduate theses made between 2010-2020. This research is a descriptive study. In this study, document analysis, which is considered as a qualitative research, was used. Such research methods are generally referred to as meta-synthesis. 58 postgraduate theses were included in the study and postgraduate theses on instructional leadership made between 2010 and 2020 were examined. In the research, it was seen that 54 master's and 4 doctoral theses on instructional leadership were made and various findings were reached. In the research, it has been observed that studies on instructional leadership are generally at master's level, while studies at doctoral level are very few, but there has been an increase in studies on instructional leadership in recent years. When the literature was searched, studies on both leadership and instructional leadership were found. However, no study has been found in which the theses on instructional leadership are classified and the research is evaluated holistically. In this respect, it can be considered important as it will contribute to the literature.

Keywords: Instructional leadership, school administrators, meta synthesis

¹Teacher, Çorum/Center Yunus Emre Primary School, Çorum/Turkey, E-mail: yilmaz_uzuncakose@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3486-4785>

ARTICLE TYPE	Received Date	Accepted Date
Research Article	09.21.2022	04.07.2023

Geçmişten günümüze kadar gelen süreçte yapılan araştırmalar ve çıkarımlar, her geçen gün eğitime olan ihtiyacın ve beklentinin arttığını göstermektedir. Özellikle 21. yüzyılla birlikte teknolojik gelişmeler ve yenilikler, eğitim alanında değişim ve dönüşüme ayak uydurma zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Eğitim kurumlarında çalışan personellerin eğitilmesinde ve bu değişimlere ayak uydurabilmesinde, en önemli rol okul yöneticilerine düşmektedir (Balcı, 1993, s. 14).

Küreselleşme ile birlikte insanların mesleklerinde zaman zaman çeşitli rol değişiklikleri olmaktadır. Bu sebeple meslek sahibi kişiler, sürekli olarak meslek bilgilerini güncelleme gerekliliği duymaktadırlar. Mesleki olarak başarılı olabilmek için meslek sahiplerinin kendilerini yenileyebilmeleri bir zorunluluk halini almaktadır. Bu durumdan eğitim camiasının da kendine düşen payı alması zorunluluğu bulunmaktadır. Eğitimin bu denli önem kazandığı bir dönemde, öğretmenlerin ve diğer personelin kendilerini değişime ayak uydurmaları gerekmekte olup okul idarecilerinin de bu konuda liderlik yapması önemlidir (Çelebi, 2009).

Toplumlardaki değişimin ve dönüşümün ilk olarak okullarda verilen eğitim hizmetleriyle ilgili olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü okullar, toplumun geleceği olan çocukların yetiştirilip toplumdaki karşılaşılabilecek problemlere ve hayata dair hazırlandığı yerlerdir. Eğitim örgütlerinin gelişebilmelerinde ve sorunlara çözüme ulaşabilmelerinde okul yöneticileri birincil görevlilerdir. Hatta okul yöneticileri, üstlerine düşen görevleri fazlasıyla yapmakta sorumludurlar. Okul idarecileri, öğretmenler ve diğer personeller bu gelişmenin öncüsü ve hatta çoğu zaman uygulayıcısı konumundadırlar (Bayrak ve Bayrak, 2002; Gümüşeli, 1996). Okulların etkili ve donanımlı hale gelmesinde birçok faktör etkili olmaktadır. Bu faktörlerden en önemlisi, okul idarecileridir. Okul idarecileri, var olan amaçları gerçekleştirilmesi için üzerlerine düşen görevleri yerine getirmelidirler. Okullar kurumsal olarak merkezi idare tarafından verilen müfredat ve ödeneklerle yönetilen kurumlardır (Çelebi, 2009).

Toplumlardaki değişimin ve dönüşümün ilk olarak okullarda verilen eğitim hizmetleriyle ilgili olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü okullar, toplumun geleceği olan çocukların yetiştirilip toplumdaki karşılaşılabilecek problemlere ve hayata dair hazırlandığı yerlerdir. Eğitim örgütlerinin gelişebilmelerinde ve sorunlara çözüme ulaşabilmelerinde okul yöneticileri birincil görevlilerdir. Hatta okul yöneticileri, üstlerine düşen görevleri fazlasıyla yapmakta sorumludurlar. Okul idarecileri, öğretmenler ve diğer personeller bu gelişmenin öncüsü ve hatta çoğu zaman uygulayıcısı konumundadırlar (Bayrak ve Bayrak, 2002; Gümüşeli, 1996).

Millî Eğitim Bakanlığı'nda görevli eğitim yöneticileri tarafından eğitim politikaları ile ilgili çeşitli planlamalar ve programlamalar yapılmaktadır. Bu politikaların uygulanması, hayata geçirilmesi ve başarılı olması ise birincil

olarak okul idarecilerine bağlıdır (Açıkalın, 1994). Okul yöneticilerinin her anlamda liderlik ve öncülük etmesinin gerekliliği, bu insanların pasif olmak yerine aktif bir şekilde görevini sürdürmesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle okul idarecilerinin okul yönetiminde özellikle geleneksel yönetim tarzını terk edip evrensel eğitim modelleriyle ve müfredatlarıyla okullarını yönetmeleri gerekmektedir. Okul idarecilerinin bunu yapabilmeleri için öncelikle kendi vizyonlarının ve misyonlarının bu şekilde olması gerekmektedir. Bu çalışmada, okul yöneticilerinin üstlendiği öğretimsel liderlik konusunda yapılmış araştırmaların ne düzeyde olduğu, hangi üniversitelerde, hangi yıllarda, hangi örneklemelerin kullanıldığı vb. durumların sınıflandırılması araştırılmıştır. Yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçların sınıflandırılması sayesinde, öğretimsel liderlik konusunda araştırılmayan konu başlıklarının ortaya konularak araştırmacılar için yeni çalışma alanlarının açılabileceği düşünülmüştür. Bu sebeple de öncelikle liderlik kavramına, liderlik kuramlarına ve öğretimsel liderlik kavramlarına değinilmiştir.

Liderlik Kavramı

Liderlik kavramı, insanoğlunun var olduğu dönemden beri toplumlarda olan bir kavramdır ve tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Kavramın literatüre girme dönemi olarak ise 14. yy. kabul edilmektedir (Şişman, 2004). Birçok araştırmaya da inceleme konusu olan liderlik kavramı her dönemde çeşitli yönlerden incelenmiştir. Aynı zamanda tarihsel olarak bakıldığında da zaman, yer ve statüye göre çeşitli liderlik türlerinin ortaya çıktığı görülmektedir (Kaya, 2017). Liderlik kavramının, akademik olarak, özellikle 1950'li yıllarda üzerinde durulmuştur ve birçok araştırmacı tarafından liderliğin farklı yönleri ele alınarak incelenmiştir (Korkmaz, 2002).

Liderlik kimliği birçok meslek için kullanılabilir. İnsan topluluğunun olduğu her yerde liderlik de doğal olarak var olmaktadır. Eğitim örgütlerinde de liderlik; başta okul idarecilerinde olmak üzere sınıfta ise öğretmende olmaktadır. Kaya ve Erdik (2014) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenlerin kullandıkları öğretim stratejilerinin sahip oldukları liderlik türleriyle bağlantılı olduğu ve öğretmenlerin sahip oldukları liderlik türünün öğrenciler üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin hem öğretim sürecinde hem de öğrencilere rol model olmaları konusunda öğrencilere öğretimsel liderlik yaptıkları söylenebilir. Temel olarak eğitim öğretimi merkeze alıp öğrencilerin başarılarını amaçlayan liderler öğretimsel liderler olarak tanımlanmaktadır (Gümüşeli, 1996).

Liderlik Kuramları

Tarihsel olarak bakıldığı zaman liderlik konusu ile ilgili birçok kuram ortaya atılmıştır. Bu kuramlarda, nasıl ortaya çıktığının yanında lider olan kişinin özellikleri ve insanları nasıl etkileyebileceği gibi konulardan bahsedilmiştir (Özler, 2013). Bu konu ile ilgili liderlik kuramlarına aşağıda kısaca yer verilmiştir:

Özellik kuramı, lider olan kişinin özellikleri ile ilgilidir. Bu kurama göre süreç içerisinde lider olan kişinin sahip olduğu özellikler lider olmasında en önemli faktörler olarak nitelendirilir. Başka bir ifadeyle bir topluluktan lider olarak çıkacak kişinin lider olmasına sebep olan özellikler kişinin doğuştan ve sonradan geliştirdiği özelliklerdir (Koçel, 2011). Bu teori kişinin doğuştan sahip olduğu fiziki özelliklerinin yanı sıra zekâ, hitabet yeteneği, iletişim özelliği, cesur olması gibi özelliklere sahip olması gerektiğini savunur. Doğuştan olan ve sonrasında da kendini geliştirerek edinilen bu özelliklerin olmaması kişinin lider olmasına engeldir (Şişman, 2015). Lider olan kişinin toplumdaki diğer üyelerden farklı ve üstün olması gerekliliği vurgulanmaktadır. Çünkü kişinin çeşitli özellikleri ve becerileri olması, liderlik yapacağı zamanda önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Izgar, 2005).

Davranışsal liderlik kuramına göre, liderin başarılı olabilmesinde etkili olan başat faktör, liderin sergilemiş olduğu davranışlardır. Bu kuram, liderin kişisel özellikleriyle ilgilenmekle beraber sergilemiş olduğu davranışların daha etkili olduğunu öne sürmektedir. Özellikle liderlik sürecinde etkili olan çevresel faktörlerin göz ardı edilmesi ya da fazla dikkate alınmaması bu kuramın zayıf bir tarafı olarak düşünülmektedir (Koçel, 2011).

Durumsal liderlik kuramı, bir idarecinin tam anlamıyla bir lider olabilmesi için bulunduğu toplumun çevresel koşullarını göz önüne alarak hareket etmesini savunan çağdaş liderlik yaklaşımlarındandır. Bu kuram önceki kuramların temel aldığı liderin kişisel özellikleri ya da davranışsal olarak sergilemiş olduğu özelliklerin her koşulda ve her ortamda etkili olamayacağını savunmaktadır. Bundan dolayıdır ki liderliğin belirlenmesinde temel faktörün çevresel koşullar olduğunu, yer ve kitleye göre değişkenlik göstereceğini savunur (Başaran, 2008).

Öğretimsel Liderlik

Kavram olarak öğretimsel liderlik özellikle 1980'li yıllarda Kuzey Amerika'da ortaya çıkmış ve gelişme göstermiştir. Öğretimsel liderlik, öğrenme merkezli liderlik kavramından türeyen, öğrencilerin akademik olarak başarı sağlayabilmesi için öğrenmeyi merkeze alan bir liderlik türüdür (Hallinger, 2003; Leithwood ve Montgomery, 1982;). Öğretimsel liderlik, öğretim liderlerinin merkezde olduğu ve öğrencinin başarısını üst seviyeye çıkarmak için öğretimin amacı ve öğretim uygulaması arasında bağlantı kurarak, sürecin değerlendirilmesi ve planlanmasıdır. Bu sürecin başarılı olması bu konuyla ilgili araştırmaların da artmasını sağlamıştır. Özellikle öğretim liderlerinin başarılı bir şekilde liderlik yapması sonucunda öğretimsel liderlik konusu birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu durum öğretim liderliği ile ilgili birçok tanımın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Literatürde olan bazı tanımlamalar ise şunlardır:

Çelik (1999) ise; öğretim liderliğinde, asıl amacın, öğrencinin akademik başarısını arttırmanın yanında, öğretmenlerin de bu başarıları sağlayabilmesi için gerekli koşulları ve çalışma ortamlarını hazırlamasıdır. Şişman (2002) ise, öğretimsel liderliğin tanımı yapılırken salt okul yöneticileri merkezli olmayıp onlarla birlikte öğretmenlerin de öğrenme sürecine dahil edilerek tanımlanması gerektiği üzerinde durmuştur.

Öğretimsel liderlik tanımlamalarına genel olarak bakıldığında; öğretimsel lider olarak okul idarecilerinin okulun amaçlarını yerine getirmede ve akademik başarıyı arttırmada kendi üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirirken eğitimle doğrudan ve dolaylı olarak ilgili olan kişilerin sürece dahil edilmesi için yapılan davranışları kapsamaktadır.

Öğretimsel Liderlerin Davranış Boyutları

Öğretim liderlerinin davranış boyutları, farklı şekillerde ele alınmaktadır. Bu farklılıklar ise araştırmacıların çalışma alanlarına ve kuramlarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Özellikle her okul ortamının, öğrenci profilinin, öğretmen ve diğer personellerin profilinin farklılık göstermeleri araştırmacıların da farklı başlıklar altında incelemesini gerekli kılmıştır.

Okulun Amaçlarının Belirlenmesi ve Paylaşımı. Okulun amacı, okul müdüründe bulunması gerekli olan öğretim liderliği rolünün yerine getirilmesidir. Liderlerin genellikle okul için başarması gerekli olan çalışmalarının belirli hedeflerle ilgili bir vizyonu taşıdıkları söylenir. Bu tanımlama; okulun tamamında gerçekleştirilen farklı etkinlikler yoluyla bir bütün halinde birbirlerine bağlayan paylaşım halindeki amaç birliğini meydana getirir ve bu amacı çalışanlara ve öğrencilere açıklamayı gerektirir (Hallinger ve Murphy, 1985). Okulun bulunmuş olduğu çevre, ortam, toplum, öğretmen ve öğrenci profilinin nitelikleri değişim gösterdikçe okul müdürlerinin sergilemesi gereken liderlik davranışları da değişim gösterir. Fakat değişmeyen bir konu var ise o da her bir okul bünyesinde etkili şekilde öğrenme faaliyetlerinin gerçekleşmesidir. Diğer taraftan okul yöneticisinin bulunduğu okuldaki tüm işleri tek başına yürütebilmesi ve başarabilmesi imkân dahilinde değildir. Bu sebeple de okul yöneticisine düşen okul bünyesinde paylaşma temelli bir okul ve öğrenme kültürü meydana getirilmesine liderlik etmesidir (Şişman, 2004).

Eğitim Programı ve Öğretim Sürecinin Yönetimi. Eğitim örgütlerinin ve örgüte dahil olan bütün paydaşların temel görevi, eğitimin amaçları doğrultusunda bireyler yetiştirip topluma kazandırmaktır (Başaran, 2008). Eğitimin programlanması ve öğretimin yönetilmesi hususu, birbirleriyle ilişkili olan öğretimin denetlenmesi, eğitim programının eş güdümlenmesinin yapılması ve öğrencilerin izlenmesi gibi faktörlerle uyumlu ve bütüncül bir şekilde çalışmanın sonucunda ortaya çıkmaktadır (Gümüşeli,

1996). Okul idarecileri, öğretmenlerin ve öğrencilerin bütünleşmesini sağlayarak, çalışma isteklerinin artacağı ortamları sağlamakla yükümlüdürler.

Öğretim Süreci ve Öğrencilerin Değerlendirilmesi. Öğretim sürecinde verilecek öğretimin kalitesini artıracak en önemli faktör, ölçme ve değerlendirmedir. Öğretmenlerde ve okul yöneticilerinde bulunması gereken en önemli yeterliklerden birisi de “Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme” bilgisidir (Doğan, 2019). Okul idarecilerinin yerine getireceği misyon; öğretmenlerin taşıdığı ders hedeflerini okul amaçlarıyla entegre etmeyi, öğretmenleri öğretimsel açıdan desteklemeyi ve formal olmayan sınıf ziyaretleri vasıtasıyla da sınıf öğretimini takip etmeyi gerektirir. Etkili okul ortamı kurmak isteyen yöneticiler, ders programını değerlendirme, daha iyiye taşıma ve öğretim programlarını sistematik hale getirme faaliyetlerine bizzat katılmakta; programa ilişkin beklentilerini açıklamakta, tüm paydaşların program değerlendirme ve geliştirme aşamalarına katılmasını desteklemektedir (Şişman, 2004). Öğrenci başarısını izleme konusunda; ölçme ve değerlendirme yoluyla hedef ve davranışların ne seviyede gerçekleştiği konusunda tespit yapılarak, uygulanan eğitim programının ne derecede başarılı olduğunun tespiti yapılarak öğrencilerin ilerlemesi hakkında bilgi edinilebilir (Özeren vd., 2020).

Öğretmenlerin Desteklenmesi ve Geliştirilmesi. Öğretimsel lider olan bir okul yöneticisinin, okulu etkili bir şekilde kullanmak istemesindeki temel amaç öğretmenlere faydalı bir çalışma alanı sağlamak ve öğretmenlerin kendilerini geliştirmelerini sağlayacak olanakları tesis etmek olmalıdır. Öğretmenlerin gelişimlerini sağlamak için çeşitli etkinliklerden faydalanılabilir. Bu etkinliklerin sonucunda öğretmenler, yeniliklerden ve değişimlerden haberdar olarak donanımlarını arttırabilirler. Böylelikle öğretmenlere okullarda daha başarılı olmaları ve okulların amaçları doğrultusunda eğitim verme imkânları sağlanmış olur (Çelik, 2002). Okul yöneticilerinin her şeyden önce iletişim ve insan kaynakları konusunda kendilerini geliştirmiş olmaları gereklidir. Çünkü okullarda iş gören personeller ile iletişimini sağlıklı ve iyi bir şekilde geliştiren okul yöneticileri sorunların üstesinden gelebilir, çatışmaları ortadan kaldıracaktır (Başaran, 2008).

Düzenli Öğretme-Öğrenme Çevresi ve İklimi Oluşturma. Okul yöneticilerinin öğretimsel lider olarak başarılı olabilmeleri için gerekli koşullardan biri de okul içinde ve dışında olumlu okul iklimi oluşturmak, öğretmenlerin verimli bir ortamda çalışmasını sağlamak, öğretmenlerin iş doyumlarını ve motivasyonlarını artırarak kaliteli bir eğitim vermektir (Çelik, 2000). Öğretim lideri olan okul yöneticileri, devamlı olarak öğretmen ve öğrencilerle iletişim halinde olmalı, sohbet etmek amacıyla koridorlarda, yemekhanelerde, sınıflarda hazır bulunmalı, öğretmenler, veliler ve öğrencilerle görüşüp onlara rehberlik etmeli, öğretmenlerin neleri öğrenmesi öğrencilere neleri öğretmesi hakkında konuları belirlemeli, olumlu bir okul

iklimi oluşturmak için çabalamalıdır (Cemaloğlu, 2013; Gümüseli, 1994; Stebick, 2009). Okul yöneticisi, derslerin yapıldığı süre zarfında öğretim sürecini engelleyecek olumsuz durumları ortadan kaldırmalıdır. Örneğin, ders esnasında okulda anonsların yapılması engellenebilir, ders esnasında öğrencilerin idareye çağrılması önlenebilir, dersten kaçan öğrencilerin boşa giden zamanlarının telafisi yapılabilir (Akgün, 2011). Ayrıca derslerde, yeni bilgi ve becerilerin öğretilip öğretilmediğinin denetlenmesi amacıyla okul yöneticilerinin sınıfları kontrol etmesi de ilgili davranışlar arasında sayılabilir.

Yöntem

Bu araştırma betimsel olarak ifade edilen bir çalışmadır. Bu çalışmada, nitel bir araştırma olarak değerlendirilen doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu tip araştırma yöntemleri meta-sentez olarak ifade edilmektedir. Meta-sentez ise aynı konu üzerine yapılan çalışmalaradaki verilerin belirli değişkenlere göre tablolar şeklinde analiz yapılmasıdır (Yılmaz, 2015).

Veri Toplama Araçları

Çalışmada ulaşılan dokümanların kullanılması için Yüksek Öğretim Kurumu'nun (YÖKTEZ) arşivinde bulunan ve erişime açık olan tezler içinde “öğretimsel liderlik” anahtar kelimesiyle elde edilen tezler incelenmiştir. Bunun sonucunda 2010 ile 2020 yılları arasında çeşitli kriterlere göre belirlenmiş 58 adet lisansüstü teze yer verilmiştir.

Bu tezlerin seçiminde Türkçe olmasının yanında genelde bu tür çalışmalarda 10 yıllık periyotların dahil edildiği görülmüş olup, bundan ötürü 2010 ile 2020 yılları tercih edilmiştir. Ayrıca, Yüksek Öğretim Kurulu'nun veri tabanının seçilmesinin ve özellikle sadece lisansüstü tezlerin seçilmesinin sebebi ulaşılabilirliğinin kolaylığıdır. Türkiye’de konuya dair bütün lisansüstü tezlerin Yüksek Öğretim Kurulu'nun veri tabanında olma zorunluluğu çalışmanın veri toplama sürecini kolaylaştırmıştır.

Bulgular

Türkiye’de 2010-2020 yılları arasında “Öğretimsel Liderlik” konusuna değinen lisansüstü tezlerin taranması sonucunda, elde edilen verilerin birtakım kriterlere dayandırılarak anlamlı bir biçimde yorumlanması için altı tablo oluşturulmuştur. Tablolarda lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı, türlere göre dağılımı, evren ve örneklem grubuna göre dağılımı, kullanılan yöntemlere göre dağılımı, yürütüldükleri üniversitelere göre dağılımı, veri toplama araçlarına göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 1*Lisansüstü Tezlerin Yayınlandıkları Yıllara Göre Dağılımı*

Yıllar	f	Yıllar	f
2010	6	2015	8
2011	4	2016	5
2012	2	2017	6
2013	5	2018	7
2014	7	2019	8

Tablo 1 incelendiğinde, öğretimsel liderlik konusu ile ilgili olarak en çok 2015 ve 2019 yıllarında, en az ise 2012 yılında lisansüstü çalışma yapıldığı görülmüştür. 2010 yılında 6, 2011 yılında 4, 2013 yılında 5, 2014 yılında 7, 2016 yılında 5, 2017 yılında 6, 2018 yılında ise 7 lisansüstü çalışma yapılmıştır. Yıllara göre ortalamaya bakıldığında ise yıllık ortalama olarak 5.8 adet lisansüstü tezin öğretimsel liderlik konusu ile ilgili olarak yazıldığı görülmektedir. Öğretimsel liderlik üzerine yapılan lisansüstü tez çalışmalarının 54 adedi yüksek lisans seviyesinde, 4 adedi ise doktora seviyesindedir. Yapılan çalışmalarda yüksek lisans çalışma türünün doktora çalışmalarına göre neredeyse 13 kat daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2*Lisansüstü Tezlerin Örneklem Grubuna Göre Dağılımı*

Okul Türü	f
Okulöncesi	4
İlkokul	18
Ortaokul	10
Lise	8
Üniversite	1
Karma	17

Tablo 2’de öğretimsel liderlik konusunda yürütülen tezlerin örneklem grubuna göre dağılımı incelendiğinde; okul öncesi 4, ilkokul 18, ortaokul 10, lise 8, üniversite 1 ve karma ise 17 şeklinde olduğu görülmüştür. Tezlerin büyük çoğunluğunun örneklem grubu ilkokullardır. İlkokullardan sonra gelen grup ise karma diye ifade edilen yükseköğretim öncesi gruptur. Diğer örneklem grupları ise dengeli bir dağılım göstermekle beraber, üniversite düzeyinde ise sadece 1 adet tez çalışması yürütülmüştür.

Öğretimsel liderlik üzerine yapılan çalışmalarda en fazla nicel yöntemin kullanıldığı görülmektedir. 38 adet çalışmada nicel yöntem, 10 adet çalışmada ise nitel yöntem kullanılmıştır. Nicel yöntemle yapılan çalışmalar, nitel yöntemle yapılan çalışmaların yaklaşık dört katıdır. Bunun yanı sıra 10 adet çalışmada hem nitel hem de nicel araştırma yöntemlerinin bir arada olduğu karma yöntem kullanılmıştır.

Tablo 3*Dahil Edilen Çalışmaların Yayınlandığı Üniversitelere Göre Dağılımı*

Üniversiteler	f	Üniversiteler	f
Zirve Üniversitesi	7	Maltepe Üniversitesi	1
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	5	Selçuk Üniversitesi	1
İnönü Üniversitesi	4	Pamukkale Üniversitesi	1
Gaziantep Üniversitesi	4	Harran Üniversitesi	1
Gazi Üniversitesi	3	Fatih Üniversitesi	1
Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi	3	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	1
Dokuz Eylül Üniversitesi	3	Karadeniz Teknik Üniversitesi	1
İstanbul Aydın Üniversitesi	3	Düzce Üniversitesi	1
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	2	Mevlana Üniversitesi	1
Yeditepe Üniversitesi	2	Erciyes Üniversitesi	1
Aksaray Üniversitesi	2		

Tablo 3 incelendiğinde, konu ile ilgili en fazla tezin 7 adet ile Zirve Üniversitesi'nde yapıldığı görülmektedir. Sonrasında ise Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde 5, İnönü ve Gaziantep Üniversitelerinde ise 4 adet lisansüstü tez yürütülmüştür. Van Yüzcüncü Yıl, Dokuz Eylül, İstanbul Aydın Üniversitelerinde ise 3'er adet lisansüstü tez yürütülmüştür. Abant İzzet Baysal, Yeditepe ve Aksaray Üniversitelerinde 2'şer adet tez yürütülmüş, diğer 20 üniversitede ise 1'er adet konu ile ilgili tez yürütülmüştür. Çalışma sürecinde, toplamda 32 farklı üniversitede lisansüstü tez çalışması yapıldığı görülmüştür.

Tablo 4*Çalışmaların Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı*

Veri Toplama Aracı	f
Görüşme	10
Anket	10
Ölçek	26
Anket ve Görüşme	7
Görüşme ve Ölçek	5

Tablo 4'te araştırmaya dâhil edilen çalışmalarda kullanılan veri toplama araçları incelendiğinde, lisansüstü tezlerin 10 adedinde görüşme, 10 adedinde anket, 26 adedinde ise ölçek kullanıldığı görülmektedir. Bunların yanında 7 adet tezde anket ve görüşme bir arada kullanılırken, 5 adet tezde ise görüşme ve ölçek, veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Çalışmalarda en fazla kullanılan veri toplama aracının 26 adet ile ölçek olduğu görülmüştür. Bunu, 10'ar adet ile anket ve görüşmenin takip ettiği belirlenmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Günümüzde her geçen gün eğitimin önemi ve gerekliliği artmaktadır. Bu önem ve gereklilik, özellikle teknolojik gelişmeler ve bilginin

yayılmadaki hız göz önüne alındığı zaman daha da belirgin olmaktadır. Eğitimin bu kadar önemli bir duruma gelmesi ile okul ve okul yönetimi de önemli bir hale gelmiştir.

Eğitim kalitesi, eğitimin uygulayıcıları olarak öncelikle öğretmenle paralel bir şekilde ilerlemektedir. Elbette bu durum sadece öğretmene bağlı bir durum olmamakla beraber en önemli faktördür. Öğretmenin donanımlı olmasının ve kendini geliştirmesinin yanında hem okuldaki fiziki ortamın hem de çalışma şartlarının eğitime elverişli olması büyük önem arz etmektedir. Bu noktada okul yönetimine büyük iş düşmektedir. Okul yöneticisi, okulun lideri konumunda olması sebebiyle eğitim için gerekli şartları sağlamada en birincil görevlidir.

Bu çalışmada Türkiye’de 2010- 2020 yılları arasında öğretimsel liderlik kelimelerinin geçtiği lisansüstü Türkçe tezler üzerine yapılan çalışmaların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak incelenen çalışmaların amaçlarına, örneklem gruplarına, çalışmalarda kullanılan yöntemlere, veri toplama araçlarına, çalışmaların yayın yıllarına, çalışmaların yapıldığı üniversitelere, incelenen çalışmalarda ulaşılan sonuçlara ve önerilere dayalı olarak elde edilen verilere göre sonuç ve tartışmaya yer verilmiştir.

Öğretimsel liderlik konusundaki araştırmalar örneklem grubuna göre ele alındığında, öğretimsel liderlik konusunun hemen hemen bütün unsurlarının okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversiteyi kapsadığı görülmektedir. Araştırmalarda eğitim sistemindeki bütün kademelerin örneklem grubu olarak seçilmesi ve görüşlerine başvurulması önemlidir ve örneklem grubuna çeşitlilik katması açısından olumludur. Ancak araştırmalarda önemli bir unsur olan üniversite kademesine sadece bir adet çalışmada yer verilmesinin örneklem grubunun evreni tam olarak temsil edememesine neden olduğu söylenebilir. Bu nedenle öğretimsel liderlik konusunda üniversite örnekleme ile ilgili fazla araştırma yapılmaması öğretimsel liderlik konusunda görüşlerin belirlenmesinde önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Karaaslan ve Akın (2019) tarafından yapılan çalışmada bölüm başkanlarının öğretimsel liderlik hakkındaki görüşleri incelenmiş ve bölüm başkanlarının etkili birer öğretimsel lider olabilmeleri için kendi alanlarında başarılı olmaları, kendilerini sürekli yenilemeleri ve etkili iletişim becerilerine sahip olmaları gerektiği ifade edilmiştir.

Öğretimsel liderlik konusunda ele alınan çalışmalara yöntem olarak bakıldığında, tez çalışmalarında en çok nicel araştırma yönteminin tercih edildiği tespit edilmiştir. Öğretimsel liderlik ile ilgili yapılan araştırmalarda daha az tercih edilen yöntemlerin ise karma ve nitel yöntem olduğu görülmektedir. Karma ve nitel yöntem daha fazla ağırlık verilmesi, karşılaştırmalı sonuçlar vermesi ve araştırmanın güvenilirliğini yükseltmesi ve araştırmalara zenginlik katması bakımından önemlidir. Limon (2022)

tarafından yapılan çalışmada öğretimsel liderlik konulu lisansüstü tezler incelenmiştir. Bu çalışmaların çoğunluğunun yüksek lisans düzeyinde ve nicel desen olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yine bu çalışmada lisansüstü tezlerin yaklaşık üçte ikisinde veriler öğretmenlerden toplanmıştır ve dörtte birinde örneklem grubu ilköğretim okullarında görev yapmaktadır. Her iki çalışma arasında benzerlikler olduğu söylenebilecektir.

Öğretimsel liderlik ile ilgili araştırmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde, 2010-2015 yılları arasında 24, 2015-2020 yılları arasında ise 34 adet lisansüstü tezin yapıldığı görülmüştür. Buradan bakıldığı zaman 2012'den günümüze doğru anlamlı bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Türkiye'de öğretimsel liderlik konusu ile ilgili lisansüstü tezlerde çalışmaların arttığı ancak yine de çalışmaların sınırlı olduğu söylenebilir.

Öğretimsel liderlik konusunda yapılan çalışmalarda veri toplama aracı olarak en fazla ölçek kullanıldığı görülmüştür. Bunun yanında anket, ölçek ve görüşme gibi yöntemler çeşitliliği arttırmış olup çalışma ile ilgili bulgu ve analizlerin geçerli ve güvenilir olmasını sağlamıştır.

Öğretimsel liderlik konusu ile ilgili araştırmalar yapıldıkları üniversitelere göre ele alındığında en çok çalışmanın Zirve Üniversitesi'nde ve Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde yürütüldüğü gözlemlenmektedir. Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde yapılan öğretimsel liderlik konusu ile ilgili araştırmaların konuya dair literatüre katkı sağladığı söylenebilir.

Öğretimsel liderlik konusunda yapılan çalışmaların türlerinin dağılımına bakıldığında yüksek lisans seviyesinde fazlasıyla çalışma yapılmışken, doktora seviyesinde yapılan çalışmaların çok az olduğu görülmüştür. Özellikle doktora seviyesinde çalışmaların yapılmaması konu ile ilgili büyük bir eksiklik olarak söylenebilecektir.

Bu çalışma Türkiye'de öğretimsel liderlik konusu ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin doküman analizi yöntemi kullanılarak tezlerin mevcut durumu hakkında bilgi verilmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

Söz konusu araştırmada, öğretimsel liderlik konusunun çoğunlukla yüksek lisans tezlerinde yer aldığı olduğu görülmüştür. Konunun derinlemesine incelenmesi için doktora tezi türünde çalışmalar yapılması önerilebilir.

Araştırmaya konu olan tezlerin örneklem grubunda üniversitelere yeterince yer verilmediği görülmektedir. Öğretimsel liderlik ile ilgili çalışma yapacak araştırmacıların örneklem grubunda üniversitelere yer vermelerinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Açıklan, A. (1998). *Toplumsal kurumsal ve teknik yönleriyle okul yöneticiliği*. Pegem.
- Akgün, N. (2001). *İlköğretim okul müdürlerinin öğretimsel liderliği* (Tez No. 103668). [Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Balcı, A. (1993). *Ekili okul: Kuram, uygulama ve araştırma*. Yavuz Dağıtım.
- Başaran, İ. E. (1982). *Örgütsel davranış* (1. Basım). Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Cemaloğlu, N. (2013). Liderlik. S. Özdemir (Ed.), *Eğitim yönetiminde kuram ve uygulama içinde* (ss. 131-177). Pegem A.
- Çelebi, S. (2009). *Özel ve kamu ilköğretim okullarında görev yapan müdürlerin göstermiş oldukları öğretim liderliği davranışlarına ilişkin öğretmenlerin ve müdür yardımcılarının alguları* (Tez No. 253350). [Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Çelik, V. (2000). *Okul kültürü ve yönetimi*. Pegem.
- Doğan, N. (2019). İnsan davranışları ve ölçme araçlarını sınıflama. N. Doğan (Ed.), *Eğitimde ölçme ve değerlendirme içinde* (ss. 76-113). Pegem.
- Gümüşeli, A. İ. (1996) *İstanbul ilindeki ilköğretim okulu müdürlerinin öğretim liderliği davranışları*. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Hallinger, P., & Murphy, J. (1985). Assessing the instructional management behavior of principals. *The elementary school journal*, 86(2), 217-247.
- Izgar, H. (2005). *Türk eğitim sisteminin genel yapısı: Öğretmenlik mesleğine giriş* (2. Basım). Eğitim Kitabevi.
- Karaaslan, A., & Akın, U. (2019). Yükseköğretimde öğretimsel liderlik: Bölüm başkanlarının görüşleri. *Journal of Theoretical Educational Science*, 12(3), 992-1012.
- Kaya, İ., & Erdik, C. (2014). Öğretmenlerin kullandıkları öğretme stratejilerine göre sahip oldukları liderlik türleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 185-209.
- Kaya, Y. K. (2017). *Eğitim yönetimi*. Doğan Basımevi.
- Koçel, T. (1995). *İşletme yöneticiliği, yönetici geliştirme, organizasyon ve davranış* (5. Basım). Beta.

- Korkmaz, H. (2002). Fen eğitiminde proje tabanlı öğrenmenin yaratıcı düşünme, problem çözme ve akademik risk alma düzeylerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 164-170.
- Limon, İ. (2022). Türkiye’de öğretimsel liderlik araştırmaları: Lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 6(2), 241-256.
- Özeren, E., Çiloğlu, T., Yılmaz, R., & Özeren, A. (2020). Öğrencilerin akademik kariyer hedefi seçiminde etkili olan faktörlerin veri madenciliği yöntemi ile belirlenmesi: Bartın başarı takip araştırması sonuçları üzerine bir inceleme. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, 2(2), 182-210.
- Özler, D. E. (2013). *Liderlik*. C. Kopal ve İ. Özalp (Ed.), *Yönetim ve Organizasyon* içinde (ss. 94-123). Anadolu Üniversitesi Yayın No: 2944.
- Stebick, D. M. (2009). *A case study investigating the implications of change as instructional leaders implement IDEA’s response to intervention policy* [Unpublished doctoral dissertation]. Cincinnati University.
- Şişman, M. (2002). *Eğitimde mükemmellik arayışı: Etkili okullar*. Pegem.
- Şişman, M. (2004). *Öğretim liderliği*. Pegem A Yayını.
- Zel, U. (2001). *Kişilik ve liderlik*. Seçkin Yayıncılık.

Etik Bildirim ve Etik Kurul Kararı

Yazar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi’nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.